

Рутликъас тӀек

Юнус аварагликъас тӀек

Рутликъас тӀек

**Юнус аварагликъас
тӀек**

Библия таржама йогъцас Институт
Москва
2026

Рутликъас тІек

Юнус аварагликъас тІек

Бежкъала мицагъад йуь^Нхолло
Бектемирова Патимат Магомедгаджиевна

Жавабияв редактор
Халилов Маджид Шарипович

Художник Магомедов Абдула

Бежкъала мицагъад кампутерлиъна
энекси бахъална чāхийā Инжиллиъис
хабарла гей Библия таржама йогъцала
Институтлила сайтликъа:

Аь^нйда̄йаже **Хириябла тІекла хьогьцаса аьдамла!**

Мизодой аь^нйда̄ гей Библиялиъис бежкъала мицагъад йуь^нхолло къона тІек.

Библия гей дунналликъа къодо бишун кѣиматабна хьогьцасна тІек, вагъалтълъобза шибаб сукІос дунналикъа н̄а ахъдана, н̄а оьмро б̄ос зогъдана, гьидела миллатлихъана гьиде богъцала диллихъана говацІечІе, вагъди тІек гьидела мицагъад хьовал рес бахъал нуцІос.

Аьдамла̄ гьидес оьмро б̄ослаъ, йо^нвакьоцала тели суалл̄ал Библияли жавабла нийацца: н̄асди ва нигъад иле бижжи б̄ахъна, суд вагъла̄ тели симо-шайтІанна, бегъ-бугъолъина, батІуллъина гей вагъалІо дунналликъа, сийод гьолцол йахъца ва нигъад гьули ахъца угъона муьгъатт̄а балІо дунналликъа.

Библия гей бишун аслияб насраниялл̄ала диллис тІек, амма пикро бахъахъа гьули гьо^нс насранияллил чахналІона.

Библиялиъ тели маьчейа гей бусурбалл̄ала диллилъ релъарабла.

Масала, аварагл̄акъас хабарла гей Библиялиъна Къуръанлиъна.

ВагъалІо гиса йагъоцала къон тІеклиъис гьо^нс хабар гей Юнус аварагликъас, бадосо гей хан Давудила умумалликъас.

Шибаб тІеклиъ нилІна гей Аь^нйда̄йаже (Предисловие), вагъаллоъ э^ндона чахна гей тІекл̄ас аслиябла пикрувана, нигъад гьолл̄ол хабарла нийалІна гаьгъийолъина, гьог̄олъо хабарла ч̄ахалъо н̄ийо заманна зукъойона.

КъацІцІола миц̄акъа Библия таржама йогъцала Институтли жейса гъаьдурна йогъна гиса йагъона гей Библиялиъис къона тІек, бежкъала аьдамла̄ рохелликъа хьовалтгъа. Вагъадло тІеклаъ нилІна гей мизол хьовал пигъалти йахъалтгъа, маьбарул мицаъ гаьчч̄а, бежкъала мицас ицІцІа̄ гъаьрпла (аь, ā, ā^н, аь^н, āь^н...).

Библия таржама йогъцала Институтлис гъаьлтІухъалла тели л̄Ійй̄аъ богъдаб̄айо бежкъала мицагъад Библиялиъис тІекла таржама йовагъал (йуь^нвахолал): вагъла̄ гиса й̄агъона гей «Лука м̄ейо рохеллис хабар» (1999), «Сулайбан авараглис а^нкъилабла йаьжбо» (2005), «Инжиллиъис хабарла» (2018).

Библия таржама йогъцала Институтли букъо баркала ницца вагъадл̄ол тІекла бежкъала мицагъад гиса й̄агъослаъ комак б̄ова аьдамла̄л.

Библия таржама йогъцас Институт

Пояснения к транскрипционным знакам бежтинского алфавита

Тексты записаны на основе алфавита аварского языка в кириллической основе с сохранением общепринятых знаков фонетической транскрипции бесписьменного бежтинского языка.

Дополнительные символы для гласных и согласных:

1. Знак «**ь**» с гласными означает умлаутизацию («мягкие гласные»), ср.: **аь** (*къаьм* «голова»), **оь** (*оьжо* «сын, мальчик»); **уь** (*уьштел* «учитель»).

При этом умлауты **аь**, **оь**, **уь** в словах указываются один раз в первом слоге, ср.: вместо *оьлоьхъаьн* → *оьлохъан* «молодой человек», *гаьбаь* → *гаьба* «нет», *уьзъутIoь* → *уьзутIo* «труба», *оьжовь* → *оьжо* «сын, мальчик».

2. После бежтинских мягких согласных **ж**, **ч**, **чI**, **ш** в словах умлауты не указываются, ср.: *жамаъат* «община», *чахал* «писать», *шааж* «сковорода», *шаг* «кастрюля».

3. Висячий (петитный) знак «**н**» рядом с гласным означает назализацию («носовые гласные»), ср.: **а^н** (*а^нга* «коленная чашечка»), **е^н** (*йе^нлъ* «масло»), **и^н** (*гыи^н* «молоко»), **у^н** (*гыу^нлъ* «вчера»), **о^н** (*о^нг* «топор»), **аь^н** (*аь^нга* «браслет»), **оь^н** (*лIoь^нва* «кость»), **уь^н** (*йуь^нхъал* «кушать»).

4. Черточка «**—**» над гласным означает долготу гласного («удлиненные гласные»), ср.: **ā** (*огьдāl* «работать»), **ē** (*къēбо* «склоны»), **ī** (*къī* «пленка»), **ō** (*къō* «стул»), **ū** (*дūkъа* «на тебя»).

5. Буквы **е**, **ё**, **ю**, **я** сохраняются в основном в заимствованных русских и интернациональных словах, например, русск. Абия, Бунямин, Закария, Ниневия, Юсуп, Ягья, Якъуб, Яппа.

6. В аварских, иногда арабских, усвоенных словах сохраняется аварское или арабское написание, т. е. они в бежтинском языке передаются ближе к языку-оригиналу, ср.: *хирияб* «дорогой», *илагъияб* «святой», *батIияб* «другое», *батI-батIияб* «разные», *ихтияр* «право, разрешение».

7. В бежтинских классных прилагательных, глаголах и наречиях используются двойные буквы **йе**, **йо**, **йу**, **йа**, сравните: *укъо*, *букъо*, *йукъо* «большой»; *овал*, *бовал*, *йовал* «делать»; *алIo*, *балIo*, *йалIo* «в середине».

8. Бежтинский латеральный (боковой) согласный передается через **л** с палочкой — **лI** (в аварском она изображается **лълъ**), ср.: *лIи-ле* «ягненок», *лIапан* «детёныш», *лIине* «зима», *алIна* «семь», *белIна* «восемь».

Рутликъас тІек

Аь^нйда̄йаже

РутлІо нисова тІеклиъ чахна гей къадийа̄с хантъи гаьгъийа замалла̄ йахъийа жойлаш хабар. Гього заман зукъойо Израил-лила мицакъа ниц-ламусна больойо пасалъина гаьгъийо мех. ВагъалІо тІеклиъ гей тели Аллагъла гаьгъийакъа боьжчаш РутлІо цā^н гаьгъийо оьлохъанаб киббакъас кІетІо хабар. Рутли оьмро бōс зукъойо илла эралгъа лъана гъазай лІи аь^нйда̄. Гьолътьо киб-ба, гъинила йукъа ийо Найматгъой Израиллиъ йе^нкъал йатІна, гъинис ватІан бечаннейо. Гъулиъ гьоло кІахнасна ахъо йе^нкъеш БоазалІо нисова сукІол, къадру-къимат гаьгъийа гъинила угъова бетІергъаллила аьгаравлил, вагъла̄къа Рут Давуд авараглила ту-хумлис ийо йахъца. Давуд авараг зукъойо Израиллила халкъила-ла тарихлиъ бишунна кІетІо хан.

Теклиъ хабар чахна гей, миллат-къибилликъа бараб гаьба халкъ, гьоллōл Аллагъилилъда̄ муьвахона гьолцола амролакъа муь-хо-маheyакъана ритІухъгъилакъана бечейакъа бараб гей. ТІеклис аслияб маьъна гей Аллагъ илокъа къодос тилІкийолъи. Вагъло пикру къацІцІо бичІчІи богъна зукъойо Иса аварагли, гьолцоъ-къа̄ Аллагъ гаьгъийолъи къацІцІола халкъилал икъейо.

Къанонликъа рекъон Боазли гъинила аьгарлъилас, Найматис-на Рутлисна, тІалаб бовал нуцІос зукъойо. Вагъалъьобза Ал-лагъли гъули э^нгъна гей, Рут ахъона йо^нкъона Найматис ракъ бохал, вагъла̄ гьолътьос къова-хъизанна ба̄хъна, муьгъаттā нас-лона гъи^нлъгъалъгъа. Боазис вакил ахъийо Иса авараг, гьолцо гъинис оьмро мейо Аллагъликъа боьважийа̄ аьдамла̄ш мунагъла̄ чурзи йовагъна. Вагъалъьогъа муьгъаттā, сибовала буьгъдабача-ла анталаъ Рутликъас тІек хьогъцас аьдат ба̄хъна гей ягъудияллис. ТІеклиъ чахийо жона вагъалътьо замаллиъ йахъна гей.

Элималикна гьолцос кьова-хъизанна Моавлиъ оьмро бовал мекъейо

1 ¹Гьогӧлъо, Къадийа ханлъи йогъцала замаллиъ, гьолтълъо ракъликъа ракъи йо^нкъойо. Вагълӕ гьо^нс аьдам гъинис ахъона къона оьжона къацӧ бейажена Ягъудиялиъ гагъгийа Бетлегъемлиъис Моавлӧ нисова улкалиъ оьмро бовал э^нкъеш. ²Гьогцо аьдамлис — Элималик, гьогцола ахъхъас — Наймат, къонина оьждӕсна Магълонна Килеонна цӕ^нда зувакьойо. Гьоллӧл зувакьойо Ягъудиялиъ гагъгийа Бетлегъемлиъис эпратиял.* Гьоллӧл мокъойо Моавлӧ нисова улкалиъ, гъулиъ оьмрона богъна бечейо.

³Гьо^нс замаллиъ Найматис бетӀергъан, Элималик, угъойо, гьолона оьждана жуна гъи^нлъхойо. ⁴Бета гьолло оьждӕ моавияллис кибба ахъхъа мовакъос. Сидцойлакъа цӕ^н зукъойо Орпа, балӀосолакъа — Рут. Гъулиъ ацӧналгийо лӀиъ оьмро богъна муьгъаттӕ, ⁵гьолтълъос оьжда Магълонна Килеонна бувагъос. Найматна гъи^нхлъос оьждана бетӀергъанна гаьчӀел.

* 1:2 Эпратиял (ефрафяне) — Израиллила тухумлис халкъ.

Наймат Бетлегъемлиъ къаъ йо^нкъо̄йо

⁶ Гъинила халкъилал БетІергъан Аллагълила рагъмолакъа кен-о^нх нилІналІо нисона тухыйо Найматил. Гъолона объдāла ахъхъагъой къаъ билІогъа йе^нкъал гъадур йахъийо. ⁷ Гъольлъо объдāла ахъхъагъой оьмро богъцас маьче бечаннейо, Ягъудиялиъ йе^нкъецала гъид ги-сакийо.

⁸ Наймати объдāла ахъхъахъа нисос:

— Мй-мизола ийо-аболāла билІовāгъа мекъе. Миже мизола бувагъовāгъана дйгъана гуьргъизи бāхъийаьцой, БетІергъан Аллагъ гуьргъизи ахъала мизока. ⁹ БетІегъан Аллагъли мизол жй-жиблил ицІцІа бетІергъаллāла билІоваъ талигъ нилІала.

Наймати гъоллол баълІос, гъоллōлна тухъинна бийабāйо. ¹⁰ Бета гъоллона нисос:

— Иле дўгъой дибола халкъиладой г̄с.

¹¹ Амма Наймати нисос:

— Къаъ кІабйна муьвахона мекъе, кибба дие. Суд миже дйгъой гувāl бātІна? Дил баддōл объда бāхъаьас миже ахъхъа мовакъл! ¹² Мекъе билІовāгъа, кибба дие; къаьна ахъо йе^нкъал дона ицлōлна гей. Же, кул

бахъна, жейсазу ахъо йе^нкъена, обжда бāхъдана, ¹³гъоггъл букъбалъ-
цалди бечеш? Вагълисиаб замаллиъ къороллъилаъад бечеш? Гъулā бā-
хъаъас, кибба дие. Дие къисмат йилла кьобъаб гей, БетІергъан Аллагъ-
лис симо гей дĳкъа!

¹⁴Гъулиъ гъоллъл бетана тухынна бийабāl муъхобалъийо. Гъид йе^н-
къал аь^нйдā Орпали йукъа ийол баълІойо, амма Рут Найматдой шеблаъ
йечейо.

¹⁵— ГичІехъ, — лІо нисос Наймати, — дибо дандияй гъинила халкъи-
ладойна гъинила Аллагълидойна йе^нкъейо. Мина гъогоцой йе^нкъе.

¹⁶Амма Рутли нисос:

— Мина йечаннегъна до къāб йуь^нхолākъа. Ми йе^нкъāцо, дона гĳс, ми
йецацо, дона йечеш. Дибо халкъна дие бахъца, дибо Аллагъна дие ахъца.
¹⁷Ми йугъāцо дона йугъос, вагъгиъ дона шунаъ йи^нхъолас. БетІергъан
Аллагълис симо бийала дĳкъа, йугъодайāъ до дудойс атākда.

¹⁸Рут гъинил йатІна гъингъой гигъцасна йикъена, гъолълъо гъоло
къāб кІаьй йуь^нхолал гъокІ йагъеэш.

¹⁹Гъоллъл къонана мекъейо Бетлегъемлиъ. Бетлегъемлиъ гъоллъл мо-
къоль, гъолоддāла къацІцІо шагъар багъарзи бахъийо, гъулиътā ийолā
гъикматна бāхъна нисос зукъойо:

²⁰ – НайматлО нисāкѣ миже дѣхѣ, «нийālО» нисона, – нисос гьоль-
ѣо ийолāхѣ. – МаралО ниса миже дѣхѣ, «никѣālО» нисона, Къуд-
атав Аллагѣли дие оѣмро никѣа богѣна гей. ²¹ До вālОѣос гисакна зу-
ѣойо бечелѣина жона къацО ѣжена, амма Бетѣргѣан Аллагѣли до къāѣ
уѣ^hхолло гьѣ^hшшона гаѣчѣл. Суд дѣхѣ НайматлО нисона илѣлабас?
Къудратав Аллагѣли дѣкѣа унти мѣѣаѣ, къодо балагѣна мокъоллаѣ?

Рутна Боазна

– Энекси йахъ, кид дие. Балю мицаль йе^нкьа^ккьа ми, гьолю^осна йо^вч^акьа. Диела гьабрабашл^агьой йече. ⁹Нийо муькьодаш маьчед

диела нукарлā буьгъча, вагъгий̆ йече диела гъаьрабашлāгъой. До гъог-
лохъа нисона, дūлъ кō йе^нхелāкъалЮ. Лъи йатІгъадāl, йе^нкъена хулІа
диела нукарлā йовацІиллā кІейāъас.

¹⁰ Гъольлъо аь^нйдā къаьмна йуь^нкъонна мицнāкъана йечена нисос:

— Суд ми дил, гисала аьдамлил, вагъаллийо кІетІослъи йōс?

¹¹ Боази нисос:

— Дїхъа хабар мегъна, ми, дибо бетІергъан угъона муьгъаттā, дибола
бетІергъаллила ийол йōва жойлаш: ми, дибо ийо-абона, ватІанна бе-
чаннегъна, оьмро бовал гїйо желагъа аь^нйдā дул бикъаьцала халкъи-
ладой. ¹² Ми йōва кІетІослъила БетІергъан Аллагъли ми рази йовала.
Букъо шапаъат михъала дул БетІергъан Аллагълис, Израиллила Ал-
лагълис, Гъолцодой тапшур йахъал йо^нкъоль.

¹³ — Ми рази овал чахна зогъала, дие хазаин, — лЮ нисос гъольлъо. —
Ми дїхъа, дибола лагълихъа, кІетЮ нисойо, дул лагълъи йогъкас дибо-
ла лагълālъ йо^нкъойхъадана (лагълāгъа лІийодāс йахъдāна).

¹⁴ Любакъас бесцалаъ, Боази гъольлъохъа нисос:

— Гигъ гъоттā. Бокча баьбана къанцІалиъ гийацІилгъа муьхъа.

Рут къей йечейо бугьдаб̄ачала аьдамл̄агьой, гьолцо нил̄ийо гьоль-
лъол тиыйо мугь. Гьольлъо гьинил оьлло муьхийо, кьодона гьин̄лъ-
хойо. ¹⁵ Къаьна гьоло кьон̄ва бок̄юлал йагьийлъо, Боази нисос гьинила
гьаьлт̄ух̄алл̄ах̄а:

— Гьольлъо кьон̄ва кет̄илиъис бок̄юлдана, миже гьольлъокъа баь-
къелаба̄къа. ¹⁶ Кьодона кет̄илиъис кьон̄ва̄ йагьона къей йечабаннейа,
гьольлъол йовак̄юлал калкал бов̄а̄къа.

¹⁷ Вагьл̄а Рут мицалъ йок̄юлд̄айо марч̄юк̄юлъцал. Йок̄юлло муькъо,
ин̄ззаъ йецӣлъо, тели жо йах̄ийо. ¹⁸ Гьольлъо йакьойо гьули муькъо
шагьарбаъ, йукъа ийол йег̄айо ласо тели гьольлъо гьули йок̄юллона.
Бетана Рутли йесал нил̄ийо йукъа ийол, жу л̄юбакъа йешна гьинх̄а
муьгьатт̄а гьин̄лъхойо кен.

¹⁹ Йукъа ийо нисолло гьольлъох̄а:

— Н̄ад ми жейса йок̄юлд̄айо? Н̄ад ми йогьд̄айо? Дул комак б̄ова аьдам-
лил Аллагьли кири чахна зогьала!

Рутли нисос л̄ьодой жу йогьд̄айона.

— Жейса до йогьд̄айо сук̄юс ца̄н гей Боаз, — л̄ю нисос гьольлъо.

²⁰ — Аллагьли к̄ет̄ю чахна зогьала гьолцол! — л̄ю нисос Наймати оьж-
дила ах̄х̄ах̄а. — Бет̄ергьан Аллагьли бечабаннейэш гьинис рагьмо
гаьч̄ел ч̄агояблана, бувагьов̄ана.

Къаьна нисос:

— Вагьли аьдаьм гей илла гьицала аьгарл̄ылас, йак̄ю йон̄къойо гьаьл
бох̄цас сук̄ю.

²¹ Моавияйлила Рутли нисос:

— Гьогцо д̄их̄а нисойо: «Диела гьаьлт̄ух̄алл̄агьой йече, гьогло
къац̄ю дие муькъо йок̄юлцал».

²² Наймати нисос оьжила ах̄х̄ах̄а:

— Вагьл̄а ахо гей, кид дие, гьолцола бугьдабачала ийол̄агьой къац̄ю
йах̄ийолъи, судл̄ю нисода бал̄ю мицалъ ми к̄арид йовална йах̄ца
г̄аь.

²³ Он̄хна х̄ибона йуьгьчала замаллиъ, Рут Боазлила гьаьрабашл̄агьой
къац̄юна йечена, л̄ийо-кьодо гьин̄х̄лъойо он̄хасна х̄ибасна кьон̄ва̄
йовак̄юлца зукьойо. Гьолона, оьмрона богьна, къац̄ю йечена зукьойо
гьинила йукъа ийогьой.

Рутна Боазна а^нцоъ

З ¹Гъа^нкъкъас Наймати нисос:

— Кид дие, ми йецад дул бади билЮ йи^нзал, ми ахо йахъалъгъа. ²Боаз, гъогцола гъабрабашлăгъой ми жейса йогъдăйю сукЮ, илос аьгарав ахъца. Жейса нисдă гьолцо а^нцокъа о^нх йецІиъца. ³Же ми йе^нкъе-на низалă, кІетІă маьгълана йовагъа, къухъийо лъицІона лъицІа. Бета йе^нкъе а^нцоъ, гъули эш-хулЮцал, гьолцол йегăл йецакъа. ⁴Къăб гъули утІлъо, нă утІийона икъела. Йе^нкъе, хаьбалăкъаш жона йолъонна гъогцола хаьбалăгъа йутІ. Бета гъогцо нисос дұхъа йовал нуцІойо жо.

⁵— Ми ниссогъа до къацІцЮ жо йōс, — лЮ нисона жаваб нилІийо Рутли.

⁶Гьоло а^нцоъна йе^нкъена, йукъа ийо йовалЮ нисойо къацІцЮ жо йō-йо.

⁷Боаз эш-хулЮна муьгъаттă, кеплиъ о^нкъоль, э^нкъанна э^нкъена ат-тала го^нвалила букваь утІийо. Рут хъуй-гъай бойчІе, гъогцола хаьбалă-къаш жона йолъонна хаьбалăгъа йутІийо. ⁸ЙалЮхъоваддă гъули зикъна э^нкъена лъуьълЮйю, кІаьй уь^нхолъол, гъинила хаьбалăгъа йутІна йи^н-хъос гьо^нс ийо.

⁹— СукЮд ми? — лЮ нисолца гьолцо.

— До Рут гей, дибо гъабрабаш, — лЮ нисос гьолтъю. — Ми илос аьгаравна гъаьл бохцас сукЮна ахълъо, дибола гъабодăлІ йоькча до.

¹⁰— БетІергъан Аллагъли кІетЮ чахна зогъала дул, кид дие, — лЮ нисона жаваб нилІийо гьолцо. — Вагъди ми жейса йōйю кІетЮслъилакъă букъо баркат гей, жекцал ми дибола йукъа ийол йōва кІетЮслъилагъа. Ахъо йе^нкъал йатІна ми я оьлохъаллăгъой, я бечедаблăгъой, я мискинаб-лăгъой кІаьйлІеэш. ¹¹Же бета, кид дие, гъицІăкъа ми. Ми гъарзи йōйоси-наб жо до дул йōс. КъацІцЮ диела шагъарбаъзу йикъеш ми къадру-къи-матаб гаьгъийолъи. ¹²До мизос гъицас аьгарав ахъдана, дġгъана гъицас бадина аьгарав гей. ¹³Же хискъакцал йече гьолЮъ, хискъа, гъогцо гъини-ла ихтиярлис пайда бокчида, мина къабул йогъда, гъа^нже вагълă йахъас. Пайда бокчаъда, БетІергъан Аллагълис ца^нна йагъона до гъа^н йежеш, до диела ихтиярлис пайда боькчишлЮ нисона. Хискъакцал йутІ вагълЮъ.

¹⁴Гьолона йутІийо гьолцола хаьбалăгъа, амма гьоло колІлаъзу къай-къа аьдамлăл йегалъол йаьгъийийо. «Лъōлна йикъăкъала а^нцоъ Рут йо^нкъōлъи», — лЮ нисона Боазисна пикру бахъийо.

¹⁵Гъогцо нисос гьолълъохъа:

— Ми магъокъа къодос бокона багъона оь^нкъон буквакъа боха, до э^ндо о^нх гуьал.

Гьолълъо вагълā йōйо, гьолцона оьлло о^нх гуыййо боколиъ, бета гьолълъол михъākъа гулал комакна бōйо. Гьолълъогъа муьгъаттā гьулина шагъарбаъ э^нкъейо.

¹⁶ Рут гъинила йукъа ийо Найматдой йо^нкъоль, гьолълъо нисолло:

— Нигъад йахъийо, кид дие?

Бета Рутли Боази гъинил йōва жойлаш къацІцЮ хабар мēйо, ¹⁷ къодона нисойо:

— Гьокцо дил къодона оьлло о^нх нилІийо, дибола йукъа ийодой йоьчІцЮ йе^нкъākъалІона нисона.

¹⁸ Наймати нисос:

— ЙеченицІ, кид дие, нигъа сийо йахъийо жо йикъеца, Боаз эцаъас жейсазу вагълo гъаьлтІи гикъа мокъолечІе.

Боази Рут ахъо йо^нкъѡйо

4 ¹ Боаз э^нкъейо шагъарбаъ, бета гъулиъ о^нкъоль бишун йукъа кавлидой къей эчейо. Боази, гъини нисокас аьгарав шеблаъкъѡ э^нкъекас эгалъ, нисос гъогцохъа:

— Гогъ гъоттѡ, дие гъалмагъ, къей эче.

Гъуги э^нкъена къей эчеш.

² Бета Боази шагъарбаш ацѡна букъа-бийажейѡна ийалѡена гъоглохъа нисос :

— Къей беца вагъалѡѡ.

Гъоллѡлна къей бечеш.

³ Бета гъолцо аьгаравлихъа нисос:

— Моавлиъис йо^нкъова Наймати илла аьгарав Элималикис зукъѡйо ракъ мисос. ⁴ Дие пикру бахъийо, вагъли дѡхъа нисал, вагъалѡѡ къей бейачейѡгъана букъѡгъана аь^нйдѡкъа, ми вагъло ракъ бохал нуцѡс. Амма ми бохаъда, ниса дѡхъа, дил йикъальгъа. Судлѡ нисода, дибо букъо ихтияр гей дѡгъа аь^нйдѡ вагъло ракъ бохал, дѡгъа муьгъаттѡ бета диена ихтияр гей.

— До гъоло мисокас ракъ бохца, — лѡ нисойо гъогцо.

⁵ Вагълиъ бета Боази нисос:

— Найматхъас ракъ бохийа водиъ, гъулѡзу ми ахъо йо^нкъал нуцѡс моавияй Рутна, угъова Магълонис ахъона. Мизол оьжо ахъѡлъо, гъоло ракъ угъовала наслолал бахъца.

⁶ Амма аьгаравли нисос:

— Гъулѡ зогъда дѡхъа гъоло ракъ бохна бахъаъас, судлѡ нисода дие гаьгъийо маьбишат бугъал бахъца. Мизу боха гаьлълъо, дѡхъа гъули жо йогъна йахъаъас.

⁷ Аь^нйдѡ замаллиъ Израиллиъ, милк-ракъ мисона бохал йана нилѡал батѡда, бѡсла къотѡилакъа сидцойсола гъинис гихейаъас гъалальцо багъона бацосолахъа ницца зукъона. Вагъаллийо аьдат зукъѡйо Израиллиъ къотѡи тасдикъ богъкас.

⁸ Аьгаравли нисойо Боазхъа:

— Мизу боха, — лѡ нисона гъинис гъалальцо гихейаъас багъона ницца.

⁹ Бета Боази букъа-бийажейѡхъана къацѡцѡла халкъилахъана нисос:

— Жейса миже нуьбла бѡхъийо: до Найматхъас къацѡцѡ Элималикисна, Килеонисна, Магълонисна зукъѡйо ракъ бохца. ¹⁰ Къодол къодо Магълонис зукъѡйо моавияй Рутна ахъо йо^нкъос, угъовас ракъ гъогцола хъизаллил гъи^нхлъальгъа, гъогцос цѡ^н аьгарлъилаъна шагъарбѡла кавлѡнна шоьальеъгъа. Жейса миже нуьбла бѡхъийо!

¹¹ Бета шагъарбала букъана бишун йукъа кавлидой зувакьовā аьдам-
лāна нисос:

— Иле нуьла гей. БетІергъан Аллагъли тели кьова нийалІала дибо-
ла билІоъ гййа ийол, Рахилилна Лиялнацойзу, кьонина гьулāзу Изра-
иллис билІо йаьгъийиллāl.* Телилъала дибо бечелъи Эпратлиъна,**
гьулāзу Бетлегъемлиъна машгъур ахъала ми. ¹²Дул БетІергъан Аллагъли
вагъалълъо облаб ахъхъаькъā нилІцала наслолаькъā, дибо насло бахъа-
ла Ягъудалил Тамара ѳйо Парецис наслолъийо.

Давуд авараглис тухум

¹³Вагълā Боази Рут ахъо йо^нкъойо. БетІегъан Аллагъли чахгъа, гьоль-
лъол ѳжона ахъийо.

¹⁴Ийолā нисос зукъойо Найматхъа:

— Рец БетІергъан Аллагълил, жела водиъ дѳгъа гуьргъизи ахъна абод-
дас насло гавчІел ми йечаннейэш. Гьули ѳжона Израиллиъ букъо

* 4:11 Рахилна Лияна Якъупис ахъхъа зувакьойо. Аллагъли чакна зукъойо Якъупис
насло Израиллис халкъ бахъал. Гьулāзу чакна зукъойо Рахилисна Лиясна 12 ѳждис
тели кьова бахъал.

** 4:11 Эпрат — Ефраф, шагъар.

къадру-къимат гаьгъийона ца^н йе^нкъейона ахъала. ¹⁵ Гьолцо дибо оьм-
рона кIетIкIис, ицлолъаьлѳо мина кикзи йѳс. Судлѳо нисода гьули ди-
бола оьждила ахъхъа ѳѳо гаьлълъо, гьолълъол мина йацца, дул алѳон
оьждигъа кIетIона йахъца.

¹⁶ Наймати къова окчийо, а^нлъоъна охна, эгъакIийо. ¹⁷ Гьулиъ оьмро
богъцала ийолѳа нисос зукъойо:

— Найматил оьжо ахъийо.

Гьолло гьолцокъа ца^н гулло Овидлѳо нисона. Гьолцолна ахъийо оьжо
Йишайлѳо нисона, Давудис аьо.

¹⁸ Гьула Парецис тухум:

Парец зукъойо Гьецронис аьо,

¹⁹ Гьецрон — Рамис аьо,

Рам — Аминадавис аьо,

²⁰ Аминадав — Нагъшонис аьо,

Нагъшон — Салмонис аьо,

²¹ Салмон — Боазис аьо,

Боаз — Овидис аьо,

²² Овид — Йишайис аьо,

Йишай — Давуд авараглис аьо.

Юнус аварагликьас тІек

Аь^Нй^Нд^На^Нже

Юнус аварагли оьмро б^ос зукъойо илла эралгъа белІначІитІ лІи аь^Нй^Нд^На, Израиллиъ Къонасла Иеровоамли ханлъи й^ослаъ, зогъал йахъца вагъги ханлъилаъ ахъал аь^Нй^Нд^На^Н. Гьог^олъо Израилли, Юнус аварагли нисогъа, гъинис ицІцІ^а оьрхъийа гувалца зувакъойо.

Гьог^ол^о мехлаъ БетІергъан Аллагълис калам мокъона гей Юнус авараглидой, Ассириялила тахшагъар Ниневиялила жамаъатлил ваъз^а йовагъал^о нисона, судл^о нисода гьолл^ол мунагъгъакълиъ мейахелъ. Ассириял^о нисода мискин-язихна бахъна загъмат^аб гъаьллъилакъа зукъона. Вагъалъгъобза Юнус авараглил Ассириялила тахшагъарлила, Ниневиялила, халкъилахъа нисал йатІна зукъеэш Аллагъли жаваб бокІцалас, судл^о нисода вагъли Израиллис вагъшияб тушман, тавбана богъна, къ^айна къуватаб ахъдал.

Вагъал^о хабарлиъ гей къона бутІа, шиб^аб бутІа муъхолъча Юнус авараглил Аллагъли б^ова каламликълкъ^а. Аь^Нй^Нд^На^Нш бутІа гей Юнус авараг Аллагълила каламликълас тарзина ахъна оьчовас хабар, гьолъгъогъа муьгъатт^а Аллагъли гъули тІамзи ^ос гъинила каламликъла рекъон уь^Нхо-аь^Нхал. Къонасла хабарлила бутІалиъ гей, Юнус авараг Аллагълила каламликъла уь^Нхо-аь^Нхедана, гьолцол йатІечІе гей Ниневиялис ханна халкъна тавбана богъна, тамбигъ бовал ккези бахъеэшлъи.

Вагъал^о тІеклис вагъаддийо маъна гей: Аллагълис букъо рагъмо мокъос гъй-гъидела Аллагълил какла йовагъцала къацІцІ^а халкъил^акъана, гьолло, тавбна богъна, БетІергъан Аллагълил какла йовагъда. Аллагълис рагъмо мокъаъас Юнус авараглила нафслинна, гьолцола аьмалинна. Юнус авараглила тІеклиъ хабар гей Иса авараглилъкъ^а къацІцІ^а халкъил^ал йи^Нхъоцала хасарлъилас.

Юнус авараг БетІергъан Аллагълидойс очойо

1 ¹ Юнус авараглидой, Амиттавила оџждидой, БетІергъан Аллагъ-лис калам мокъос:

² — Гъаџдур ахъ, э^нкъена букъа шагъар Ниневиялигъна, гъолълъола жамаџатлил ваъзѧ йовагъа, судлѧ нисода гъоллѧл мунагъ-гъабкълиъ мейахейолгъи Дил йикъеш.

³ Юнус авараг БетІергъан Аллагълидойс Таршишлиъ э^нкъал гъаџдур ахъийо. Гъули э^нкъейо Яппалиъ. Таршишлиъ мекъеџас гамана михъон-на, жу эжейас оккона нилІна, гъолълъокъа къабйкъейо, БетІергъан Аллагълидойс очал.

⁴Амма БетІергъан Аллагъли ралъадбакъа лъекъейо залІо йаџгъиџил-ло. Гъолълъо залІи гама пасад бахъийа гъаџллъилакъа ралъад багъарзи бѧйо. ⁵КъаџІџІѧ гамалкъас аџдамла гъи^нйабачІейо. Бета гъоллѧл муъ-хобалъийо жѧй-жибли гъинила Аллагълил гъари-доъѧ йовагъал. Га-ма киклгъалгъа, гъолло гамалкъа зукъойо къаџІџІо къай ралъадбаџ чІалІейо.

Юнус авараглѧ нисода, э^ндѧ къай гаълъѧчо э^нкъена утІийо, кІетІа милІакъа уџѧхейо. ⁶Гамихъаллѧла укъа, гъолџодойна э^нкъена, нисос:

— Нигъад дӯхъа малЮ йогъна йахъца? Аьгъиъ, дибола Аллагълил гъари-дoвъа бoва! Сийод йикъал, дибо гъарина тухъна, Гьолцо комакна богъна, иле чIаго гъи^нхбалъал.

⁷Гамихъаллā сидхъа гъо^нсо нисос зукъойо:

— Гугъ цIула йагъал, лъoддāлад илокъа вагъдо балагъ мегъна, — гьолло цIула йагъойо, гъулина Юнус аварагликъа йо^нкъойо.

⁸Бета гьолло нисолло Юнус авараглихъа:

— Ниса илохъа, сукЮд аьйибияб гей вагъалЮ балагълиъ? Сийо гъаьлтIи-пишад дибо гей? Нāсди ми э^нкъеш? Нийа гъoкoмaтлiъисди ми гей? Лъoлaлaсди ми ахъца?

⁹Гьолцо жаваб нилIийо:

— До гей жугьутIав, какна йoс ралъадна ракъна бижжи бoва БетIергъаллил, гъасаъла Аллагълил.

¹⁰Гьоллoл йилIа гъи^нйабачIейо, бетана гьолцохъа нисолло:

— Сийод ми йoйo?

(Гьоллол йикъеш зукъойо гъули БетIергъан Аллагълидойс oъчoчaш-лъи: гьолцо гьоллохъа хабар мегъна зукъойо.)

¹¹РалъадлЮ нисода йилIазу багъарзи бахъал муьхолъийо, бетана гьолло нисолло гьолцохъа:

— Сийод иле дул йовал, ралъад шажалъгъа?

¹² — Окчина ралъадбаъ икъа до, — лЮ нисона жаваб нилИйю гьолцо, — ралъадна бета шажеш. Дил йикъеш, вагъди лъекъейо залЮ дййддāла йо^нкъона гей мизокъа.

¹³ Гьолло йилIа гама бежеш зукъойо, раъбаллидой мокъалъгъа. Амма гьоллохъа гама раъбалликъа мокъонна бахъеэш, судлЮ нисода ралъад йилIазу багъарзи бахъна зукъойо. ¹⁴ Ахирна гьоллōл гъардизи бāхъал муъхобалъийо БетIергъан Аллагълихъа:

— Я БетIергъан Аллагъ, иле бувагъолāкъа вагъацо аьдамлила оьм-роладдāла. Аьйиб гаьччо сукЮ икъель, илохъас жаваб бокIāкъа. Ми БетIергъан Аллагъ гей, Дӯхъа Дул йатIгъа йогъна йахъца.

¹⁵ Бета гьолло Юнус авараг гамалкъас окчина ралъадбаъ икъейо, йилIа багъарзи бахъцас ралъадна шажейо. ¹⁶ Гамихъалла БетIергъан Аллагъ-лихъа йилIа гъи^нйабачIейо. Гьолло Гьолцол къурбанна мухойо, назро-вана* йовагъал къодона йохийо.

* 1:16 Назро — Аллагълил нилIанна йованна нуцЮйю тIаддаб илагъияб жо.

Юнус авараглис доьъа

- 2** ¹ БетІергъан Аллагъли букъо биса мѣйо Юнус авараг и^нълал. Юнус авараг бисалила о^нхаъ лъана нишешна хискъасна водбо йагъойо.
- ² Бисалила о^нхаъ гаьгъийаъ, Юнус аварагли БетІергъаллил, гъинила Аллагълил, доьъа бойо. ³ Юнуси нисос зукъойо:
- Ургъел-пикрулаъ до гаьгъийаъ, БетІергъан Аллагълихъа гъари бѣйо,
Гъолцона дил жаваб нилІийо.
Бувагъовѣла дунналликъа гаьгъийаъ, до илІелѣйо —
Дулна дие гъокІ тухъийо.
- ⁴ Ми до тІотІийо колІла мицаъ,
ралъадбаъ алІлЮдѣ;
алЮ охийо до э^нхе-хайлѣана.
КъацІцЮ Дибо лъйбона, къацІцЮ Дибо ралъадбас соййѣана
дйкъа къодолакѣа йе^нйакъейо.
- ⁵ До нисойо: «Дибола гъаьгъа аь^нйдѣаш дона оьилло:
амма дил къѣйна йегайо Дибо хирияб БилЮ.
- ⁶ Лъййѣ до алЮ охийо, бета
о^нкъо гаьчча хъарандияъ э^ндо дона тІотІийо,
э^нхеш бохна къѣмилъ кІѣйлЮлло.

- 7 Бизовāдой тигъа, до о^нкъолло,
абадияб дунналликъа до о^нкъойо, абадул абадиялъ кавлана дил
гъейашейо,
амма Ми, БетІергъан Аллагъ, Аллагъ дие,
до журжагълиъис гиса агъойо.
- 8 Рубгъ дйъис больослаъ,
дил БетІергъан Аллагъ акІкъа о^нкъойо,
дие доьбана Дудой,
Дибола хириябли БилІоъ, мокъойо.
- 9 Гъй-гъинила Аллагълил какла йовагъцалāl
михъеэш михъоцас рагъмо.
- 10 ДолІо нисода, рец-бакъ богъна,
Дул къурбалла йу^нвахос.
До йовал нисойо жо – йōс.
Хасарлъи – БетІергъан Аллагълис гей!»
- 11 БетІергъан Аллагъли бисалил амро бōйо, гъольлъона Юнус авараг
тІотІийо ралъадбала раъалликъа.

Юнус авараг Ниневиялиъ э^нкъеш

З¹ КІахнасна мокъойо Юнус авараглидой БетІергъан Аллагълис калам:

² — Гъабдур ахъ, э^нкъена букъа шагъар Ниневиялиъна, гъолълъола жамаъатлидой Дие калам мокъола.

³ Юнус авараг энекси ахъийо БетІергъан Аллагълила каламлихъана, гъабдурна ахъна Ниневиялиъ э^нкъейо. Ниневия зукъойо букъо шагъар — гъулиъ айăкъă агă о^нкъал лъана водо йагъал нуцІос зукъойо.

⁴ Гъини нисойо калам халкъилал тухъалъгъа, Юнус авараг уь^нхолъийо шагъарбаъ кІаьйлІал, сид водиъ йагъона йахъийо гъино воддиъ йагъогъа: «Оь^нкъонайиг водиьил Ниневия бугъос!» ⁵ Ниневиялис халкъ боважийо Аллагъликъа, кІаллана йовахцалІо нисона къодона йохийо. Бета къацІцІола — букъă-итІинăна — лъичІейо муьтІиъ бăхъийăлас къакъало лъицІо.

⁶ Гъоло хабар Ниневиялила халлидой мокъолъ, гъули гъинила ханлъилаъасна олъос, гъинис халлис лъицІона йагъос, муьтІиъ ахъийас къакъало лъицІона лъичІена, йа^нІаъ эчеш. ⁷ Гъолцо Ниневиялиъ о^нкъолъ нисос:

«Халисна гьолцогъой къацІо гаьгъийāsна бахъийо гьоькмо:

Я аьдамла, я гъаьйман-боцІи — бейасāкъала, майдалликъа мекъākъала, лъина хулāкъала. ⁸ Гъаьйман-боцІилахъана аьдамлāхъана гьулāзу муьтІиъ бāхъийāлас къакъало лъицІо лъичІелала. Жй-жибли гъардизи бāхъна Аллагълил гъари-доьба бовала. Гьолло гьидес мекъаб аьмална бечаннейала. ⁹ Лъōлди йикъеш, Къудратав Аллагъ гуьргъизи ахъал ахъца илокъа, Гьолцос лъекъейо симона раьгъмодал муьхош, илена бувагъечІе тиса муьвахош.»

¹⁰ Бета Аллагълил йегалъ, гьолло йōйо жона, гьолло бечаннейо мекъаб аьмална, Гьолцо раьгъмо богъна, гьоллокъа мейал нисойо балагъна мейāас.

Юнус авараглис симо бййо

4 ¹Амма Юнус авараг йилІа симахъона зукъойо. ²Гьолцо доьбā йовагъийо БетІергъан Аллагълил:

— Я, БетІергъан Аллагъ, дил вагъли йикъеш зукъойо, билІогъа гаьгъийаъзу. Вагъалъльобзайāъ до Таршишлиъ аьгъиъна э^нкъейо. Дил йикъеш зукъойо, Ми гуьргъарабна, раьгъмоябна, цІоб гаьгъийона, тавакал гаьгъийона, балагъ мейал батІаъцасна гаьгъийолъи. ³ Же бета

БетІергъан Аллагъ, багъа дие ругъ! СудлІо нисода, дил угъода ахо гей, чІагода оьмро богъцал!

⁴Амма БетІергъан Аллагъли нисолца:

— Ми симахъал ахъцади?

⁵Юнус авараг шагъарбаъаш гисакійо, гьольлъодой шеблаъ бохъ мехъодā къей эчейо. Гъулиъ гьолцо гъинил къай бōйо, гьольлъола гъидоцилалІ къейна эчена, говацІойо сийоле шагъарбал йахъалālІона.

⁶БетІергъан Аллагъли чІагъ-бох гуцІал бижжи йогъна. Юнус авараглигъана лІийокъā йе^нкъена гуцІойо гъули чІагъ-бох, гьольлъос йахъийа гъидоцила гьолцос симо болъолалъгъа. Юнус авараг йилІа рази ахъийо гьольлъо чІагъ-бохакъа. ⁷Амма хискъа бохъ мехейа анталаъ, Аллагъли чохлъо, бетІелали чІагъ-бох йуъ^нхъча, гъули чІагъ-бохна хъохъос. ⁸Бохъ къоддāкна муьгъаттā, Аллагъли бохъ мехъодāкъā йекІейо залІо йе^нш. Бихъо йекІелца Юнус авараглис къаьм, гъули магъол нигъади йахъийа гъаьлгъилаъ. Гьолцо, угъална атІна, нисос:

— Дил угъода ахо гей, вагъдā оьмро богъцал.

⁹Бета Аллагъли нисос Юнус авараглихъа:

— Вагъалълъо чІагъ-бохаддāла симахъал ахъцади ми?

— Ахъца, — лІо нисона жаваб нилІийо гьолцо, — до угъалдола йилІа симахъона гей.

¹⁰Амма БетІергъан Аллагъли нисос:

— Дибо йакІю йугъойо, ми йи^нжеэшлана тохала бойэшлана чІагъ-бохакъа. Гъули сид нишела водиъ йукълъийо, сид нишела водиъ йугъойо. ¹¹Дод гуьргъизи ахъассаъ букъа шагъар Ниневиякъа? Гьо^нсчІитІна хъона гъазайбагъа тели аьдам э^ндо гаьгъийо, гъидел кІетІона цаццона йикъаьцас, гъулазу тели гъаьйман-боцІина гаьгъийо, Ниневиякъа?

Тіеклиъ гей

<i>Ав"йда̇йаже</i>	3
<i>Пояснения к транскрипционным знакам бежтинского алфавита</i>	4
Рутликъас тіек	5
Юнус аварагликъас тіек	17

Рутликъас тӀек
Юнус аварагликъас тӀек

Книга Руфи, Книга пророка Ионы на бежтинском языке

Ruth, Jonah in the Bezhta language (ISO: kap)

Институт перевода Библии
101000 г. Москва, Главпочтамт, а/я 360
www.ibt.org.ru

Подписано в печать 30.06.2026
Формат 84×108 1/16. Печать офсетная. Усл. печ. л. 2,94
Тираж 200 экз. Заказ №

Отпечатано в типографии АЛЕФ
367002, РД, г. Махачкала, ул. М. Гаджиева 64
Тел.: +7 (8722) 935-690, 599-690, +7 (988) 2000-164
www.alefgraf.ru, e-mail: alefgraf@mail.ru